Regioportret Twente
Samenwerking in de beroepskolom

Driebergen, januari 2004

Inhoudsopgave

Introductie 1

1 Beeld van de regio 2

2 Aansluitingsnetwerken 3
2.1 Sectoroverstijgende netwerken 3
2.1.1 Twente Platform 3
2.1.2 Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost 5
2.1.3 Aansluitingsnetwerk Almelo 8
2.1.4 LinX (vo-ho, mbo-hbo) 10
2.2 Sectorspecifieke netwerken 12
2.2.1 Techniek 12
2.2.2 Economie 15
2.2.3 Zorg & Welzijn 18

3 Analyse aansluitingsthema's 21
3.1 Aansluitingsthema's 21
3.2 Conclusie aansluitingsthema's 25

4 Analyse samenwerking 27
4.1 Sterke en zwakke punten in de samenwerking 27
4.2 Resultaten, faal- en succesfactoren 30

Introductie

Voor u ligt het **Regioportret voor de regio Twente**. In het Regioportret wordt geprobeerd de samenwerking op het gebied van de aansluiting in de beroepskolom vmbo-mbo-hbo in de regio te beschrijven en te typeren.

Het doel van het Regioportret is tweeledig:
- Het portret is bedoeld voor de partijen in de regio zelf om hen te informeren over de stand van zaken in de regio en om hen mogelijk te wijzen op de sterke en minder sterke punten in de samenwerking. Daarmee kan het Regioportret een nuttig instrument vormen voor de partijen in de regio zelf om hun activiteiten verder vorm te geven.
- Het Regioportret is daarnaast ook een instrument om de ontwikkelingen in een regio zichtbaar te maken voor derden. Het biedt zicht op good practices, nuttige ervaringen en kennis, en schetst een beeld van afzonderlijke activiteiten in hun regionale context.

Voor *Het* Platform Beroepsonderwijs, dat de portretten heeft laten maken door het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, is het een instrument om de samenwerking rondom de versterking van de beroepskolom zichtbaar te maken en om zo beter in te kunnen spelen op vragen en ontwikkelingen.

Het ontstaan van dit Regioportret heeft een *interactieve component*, dat wil zeggen: op basis van interviews is een eerste conceptportret opgesteld. Dit concept is voorgelegd aan een aantal contactpersonen in de regio – meestal de personen die ook geïnterviewd zijn – met de vraag of de inhoud van het portret klopt met hun eigen waarneming en analyse en met de vraag of de conclusies en aanbevelingen voor hen van nut kunnen zijn. Met de reacties uit deze *terugkoppeling* is het portret verder verbeterd en aangescherpt. Het Regioportret is een momentopname, maar biedt ook zicht op meer duurzame ontwikkelingen en problemen.

Een woord van dank namens *H*et Platform Beroepsonderwijs gaat naar alle personen die hebben meegewerkt aan het tot stand komen van deze twee regioportretten.

Het Platform Beroepsonderwijs

Johan van der Horst

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt

Ton Eimers

1 Beeld van de regio

Regiobegrip

Het maken van een Regioportret stuit al direct op de vraag wat verstaan moet worden onder een regio. Die vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Het antwoord is afhankelijk van tal van factoren, zoals de omvang en reikwijdte van de betrokken organisaties, van regelgeving en bekostiging, van geografische grenzen en van de thema's waarop het regiobegrip betrekking heeft. Ook wanneer we de meer formele regio-indelingen, zoals gemeente-, provinciegrenzen of andere bestuurlijke grenzen, los laten, blijft er altijd sprake van verschillende regio's. In het kader van de beroepskolomproblematiek is het op voorhand duidelijk dat een vmbo-school een ander regiobegrip heeft, dan het roc. Een instelling voor hbo heeft weer een ander werkgebied dan een roc - of bijvoorbeeld een gemeente.

De regio Twente vormt een redelijk sterk samenhangende eenheid. Net als elders zijn het met name de hbo-instellingen die een werkgebied kennen dat groter is dan de regio. Het regionale netwerk met de sterkste deelname van het hbo (LinX) heeft dan ook een veel ruimer werkgebied dan de regio Twente.
Hoewel er aan de randen van het gebied een zekere overlap bestaat met aangrenzende regio's (bijvoorbeeld de Oost-Achterhoek, waar het ROC Graafschap College actief is), is er sprake van een – ook voor betrokkenen zelf – herkenbare en werkbare regio-afbakening.

De regio Twente bestaat uit vijftien gemeenten en wordt gedomineerd door drie grote steden: Almelo, Enschede en Hengelo.

Regio versus subregio

Bij de regio Twente spelen afbakenings- en domeinproblemen niet zo zeer aan de buitenranden, maar juist binnen de regio. Zoals hierna wordt beschreven bestaan er in de regio twee belangrijke aansluitingsnetwerken vmbo-mbo: een netwerk voor Almelo en omstreken en een netwerk voor Zuid-Oost (Hengelo, Enschede, Oldenzaal, Haaksbergen). Naast – of boven – de beide netwerken bestaat er een regio-breed netwerk, het Twente Platform. Dit platform zou de beide netwerken moeten verbinden, maar dat lukt slechts ten dele. Wellicht gevoed door traditionele wedijver tussen de steden in de regio en versterkt door de aanwezigheid van twee roc's in het gebied, leiden de twee aansluitingsnetwerken een relatief gescheiden bestaan.
De beide roc's willen gaan fuseren en er is een initiatief ontstaan om het Twente Platform nieuwe impulsen te geven. Opvallend is evenwel dat de vmbo-scholen in de Twentse netwerken een krachtige rol spelen en dat de schaal van werken van deze scholen eerder op subregio- dan op regioniveau ligt.

2 Aansluitingsnetwerken

Het regioportret richt zich op de initiatieven die tot doel hebben de aansluiting tussen vmbo, mbo en hbo te versterken. Haast per definitie gaat het daarbij om samenwerkingsverbanden. We hanteren daarvoor de term aansluitingsnetwerken.
In dit hoofdstuk worden de belangrijkste aansluitingsnetwerken beschreven. Uit het onderzoek blijkt dat er in een regio sprake kan zijn van tientallen netwerken, soms van tijdelijke aard, soms meer duurzaam. Het is in het kader van het regioportret niet mogelijk en wenselijk om die allemaal te beschrijven. Het onderzoek is erop gericht om de meest relevante netwerken in beeld te brengen. De mening van de informanten in de regio is daarbij van grote invloed. Daarnaast wordt gekeken naar de betekenis van het netwerk (doel, structuur, inhoud, resultaat) zowel voor de regio, als mogelijk voor derden (good practice, succesfactoren).
Dit hoofdstuk omvat een overzicht van sectoroverstijgende netwerken (uitgesplitst naar vmbo-mbo-hbo) en een overzicht van sectorspecifieke netwerken (uitgesplitst naar sector en eveneens naar vmbo-mbo-hbo, vmbo-mbo en mbo-hbo).

2.1 Sectoroverstijgende netwerken

De meeste aandacht binnen de beroepskolom gaat uit naar de aansluiting vmbo–mbo. De regio Twente is verdeeld over twee gebieden die elk hun aansluitingsnetwerk vmbo–mbo hebben. De doorstroom mbo–hbo is vooral gebaseerd op de invoering van Geïntegreerde Longitudinale Leerwegen in samenwerking met het netwerk LinX.
In de regio Twente bestaan drie grote netwerken die een onderdeel van de beroepskolom (vmbo–mbo) bestrijken, of de gehele beroepskolom (vmbo–mbo–hbo) als werkveld hebben. Dit zijn de volgende netwerken:
- Aansluitingsnetwerk vmbo–mbo/AOC Almelo en omstreken;
- Aansluitingsnetwerk vmbo–mbo/AOC Zuidoost;
- LinX vo-mbo-hbo-wo.

Daarnaast is het landelijke centrum LICA (Landelijke Informatiecentrum Aansluiting hbo) ook in Twente actief. Dit centrum is in 1993 ontstaan op initiatief van het ministerie van OCW dat het toenmalige expertisecentrum van de Hogeschool Enschede financieel en mentaal ondersteund heeft om uit te kunnen groeien tot een centrum met een landelijke functie. Aangezien het managementteam van het LICA ook nauw betrokken is bij de doorstroom mbo–hbo in Twente heeft dit netwerk ook regionale betekenis.

2.1.1 Twente Platform

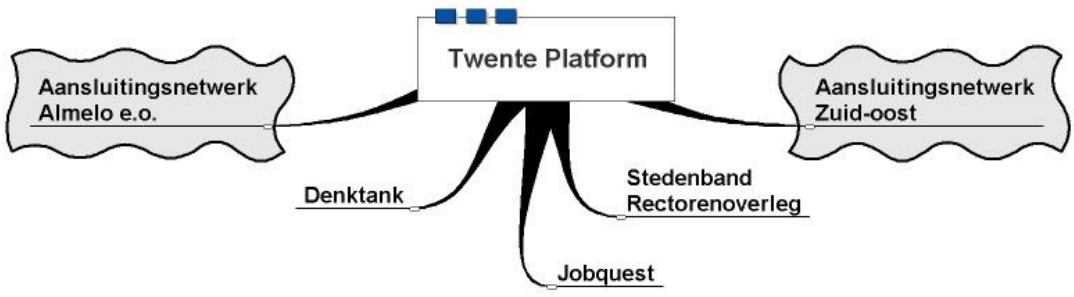

Het Twente Platform is tien jaar geleden opgezet als breed aansluitingsnetwerk voor Twente. De initiatieven die er in eerste instantie uit voort kwamen kregen geen vervolg. Ongeveer twee jaar geleden is door ROC Oost-Nederland een poging gedaan om het regionale Twente Platform nieuw leven in te blazen.
Er bleek echter in de regio op dat moment niet genoeg draagvlak voor herstart. In Almelo was inmiddels een goed functionerend aansluitingsnetwerk vmbo-mbo ontstaan. Daar komt bij dat 80% van de vmbo-leerlingen uit Almelo naar het mbo in Almelo gaat. Het maken van afspraken en het uitvoeren van projecten op regionale schaal bleek niet goed aan te slaan. Reden waarom de (v)mbo scholen in de subregio Almelo besloten om in november 2001, weliswaar formeel onder de paraplu van het Twente Platform, in een andere kleinere structuur verder te gaan werken.
Het andere deel van de regio, rond Enschede en Hengelo (ook Haaksbergen, Oldenzaal, Goor en Holten), vormde eveneens een subregionaal netwerk onder de naam *Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost*.

Momenteel fungeert het Twente Platform als een brug tussen de beide aansluitingsnetwerken, onder andere door het uitgeven van een gemeenschappelijk informatiebulletin. In de slipstream van de werkzaamheden van de projectmanagers rond de uitgave van dit bulletin vindt uitwisseling van ervaringen en ontwikkelingen tussen het Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost en Aansluitingsnetwerk Almelo plaats.

Ondanks de verdeling over twee netwerken in de regio zijn er bewegingen om het Twente Platform als breed regionaal netwerk weer opnieuw te activeren. Activiteiten zoals de *Denktank Twente Platform* en geluiden uit Almelo om te participeren in *Job Quest* zijn stappen in die richting.

Denktank Twente Platform

Medio 2003 is een conferentie gepland met alle schooldirecteuren. Onder meer wordt nagedacht over het weghalen van de grens van de basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo en niveau 2 binnen het mbo. De Denktank wil deze problematiek verder oppakken. De acties zijn erop gericht om een Twents, samenhangend stelsel van beroepsonderwijs te formeren.

Job Quest

Job Quest is een meerdaagse activiteit in het Expo Center in Hengelo. Leerlingen in het 2e leerjaar krijgen de mogelijkheid om kennis te maken met verschillende beroepen uit alle vier de sectoren van het mbo, in het kader van het programma-onderdeel Praktische Sector Oriëntatie (PSO). Job Quest is een activiteit in Zuid-Oost, die mogelijk uitgebreid wordt tot de hele regio Twente.

Stedenband Rectoren Overleg

Het strategisch overleg over de gewenste toekomst van het (v)mbo in de gehele regio vindt wel Twentebreed plaats. Daarvoor vinden de eindverantwoordelijken van mbo- en vmbo-scholen elkaar in het reeds bestaande netwerk van rectoren, het *Stedenband Rectoren Overleg.*

2.1.2 Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost

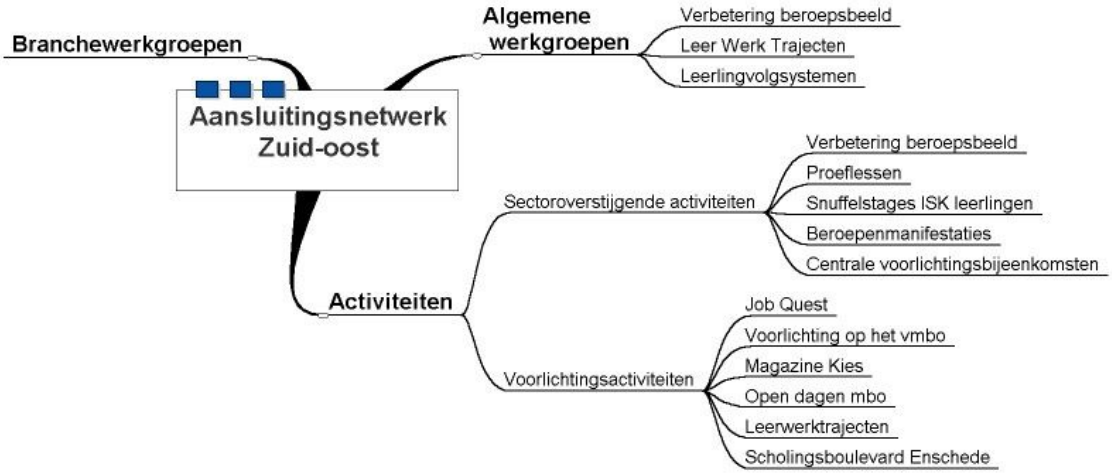

Het Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost heeft als doel de overstap van vmbo naar mbo te verbeteren, waarbij met name afspraken gemaakt worden tussen vmbo scholen uit de regio zuidoost, het ROC Oost Nederland en in mindere mate AOC-oost. Daar waar mogelijk worden deze afspraken en daarbij behorende activiteiten afgestemd met het aansluitingsnetwerk in Almelo.

Het Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost kent een stuurgroep waarin directieleden van alle betrokken scholen zitting hebben. Door de stuurgroep zijn verschillende werkgroepen geformeerd, zogenaamde branchewerkgroepen en algemene werkgroepen. Twee projectmanagers geven ondersteuning aan de werkgroepen en vormen de verbindingsschakel tussen de stuurgroep en de werkgroepen.

Branchewerkgroepen

In de branchewerkgroepen, waarin met name docenten van beide schooltypen deelnemen, worden, onder aansturing van het betreffende afdelingshoofd van ROC Oost-Nederland, afspraken gemaakt rond de aansluiting, specifiek voor leerlingen van de betreffende branche. Het gaat daarbij met name om leerstofinhouden, didactische afspraken, begeleiding, vrijstellingsafspraken en de intake.

Algemene werkgroepen

De algemene werkgroepen zijn geformeerd rond de onderwerpen:
- *Verbetering beroepsbeeld,* met als subwerkgroepen: voorlichting, snuffelstages, proeflessen en Job Quest (zie hierna).
- *Leer Werk Trajecten,* met een eigen projectorganisatie.
- *Leerlingvolgsystemen,* ontwikkeling van een webversie voor de overdracht van harde en zachte leerlinggegevens.

Activiteiten Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost

Een aantal van de activiteiten die onder de vlag van het Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost worden uitgevoerd hebben een sectoroverstijgend karakter. De belangrijkste worden hierna besproken.

Verbetering beroepsbeeld

Gemeente Hengelo zet extra financiële ondersteuning in, met name ter vermindering van voortijdige uitval uit mbo-opleidingen door allochtone deelnemers. Er zijn vier activiteiten:

Proeflessen

Leerlingen volgen een dagdeel opleiding van hun keuze. Doelgroep: leerlingen 4e leerjaar theoretische leerweg vmbo

Snuffelstages ISK leerlingen

Leerlingen volgen meerdere programma's bij roc-opleiding van hun keuze. Speciaal voor hen opgezet. Inmiddels uitgebreid naar meerdere branches. Doelgroep: allochtone leerlingen die kort in Nederland zijn.

Beroepenmanifestatie in het kader van PSO (Praktische Sector Oriëntatie)

Deelname aan programma's zoals die in Enschede zijn aangeboden onder de naam 'wonen is de spil' en in Hardenberg de meerdaagse beroepenmanifestatie. Doelgroep: met name 2e jaars leerlingen vmbo.

Centrale voorlichtingsbijeenkomsten

Doelgroep: met name 3e en 4e jaars vmbo en ouders.

Voorlichtingsactiviteiten

Job Quest

Meerdaagse activiteit in Expo Center Hengelo. Kennismaken met verschillende beroepen uit alle vier de sectoren van het mbo. Doelgroep: leerlingen 2e leerjaar vmbo (PSO).

Voorlichting op het vmbo

Voorlichters uit verschillende mbo-opleidingen uit de regio komen vertellen over de opleiding, opleidingseisen en het beroepenveld dat hierbij hoort. Doelgroep: vmbo leerlingen 3e en 4e leerjaar.

Magazine Kies

De drie mbo-instellingen brengen een nieuw magazine uit. Dit magazine is vervanger van de decanengids.
Korte omschrijvingen van de verschillende beroepsgroepen, geordend per sector. Ook kan leerling zien in welke plaats welke opleidingen gegeven worden. Doelgroep: bovenbouw vmbo.

Open dagen mbo

Leerlingen kunnen zien hoe opleidingen roc en AOC eruit zien. Doelgroep: bovenbouw vmbo, met name het 4e leerjaar.

Leerwerktrajecten

- Programmatische aansluiting naar niveau 2, wordt in branches uitgewerkt.
- Determinatie van leerlingen voor LWT.
- Begeleiding van leerling in vo en roc.
- Organisatie en uitvoering BPV.
- Scholingstraject Beroepspraktijkvorming: ROC Oost-Nederland voert een scholingstraject uit voor toekomstige BPV-docenten in het vmbo.
- Samen met het Grafisch bureau van ROC Oost-Nederland zijn infobrieven, flyers e.d. ontwikkeld die met name de betrokken vo-scholen kunnen gebruiken bij informatieverstrekking over leerwerktrajecten.

Projectgroep LWT: ROC Oost-Nederland, AOC Oost en alle vertegenwoordigers vmbo-scholen de regio Zuid-Oost.

Scholingsboulevard Enschede

In de Scholingsboulevard Enschede zullen Het Stedelijk Lyceum, het Bonhoeffer College en het ROC Oost-Nederland gezamenlijk het onderwijs verzorgen.
De leerling staat nadrukkelijk centraal, het onderwijssysteem wordt daarop aangepast.
Kleinschaligheid (maximaal 500 leerlingen per cluster) en het ontbreken van 'schotten' tussen het vmbo en het mbo zijn de belangrijkste kenmerken van de Scholingsboulevard. Beoogde resultaten zijn onder meer vermindering van voortijdige schoolverlaten en toename van het percentage leerlingen dat een startkwalificatie bereikt.
De Scholingsboulevard zal gefaseerd worden gebouwd. De eerste nieuwbouw zal naar verwachting in 2006 in gebruik worden genomen. Op termijn zullen zo'n 2000 leerlingen studeren aan de Scholingsboulevard Enschede.
In de praktijk betekent de onderwijssamenwerking bijvoorbeeld dat docenten van het vmbo en het roc door elkaar les geven. Door inhoudelijke afstemming van de lesprogramma's van het vmbo en het mbo worden huidige hiaten en dubbelingen eruit gehaald. Daardoor ontstaat er ruimte in het programma, die zal worden besteed aan het extra trainen van de beroeps- en sociale vaardigheden. Ook zal in het kader van de Scholingsboulevard de samenwerking met het bedrijfsleven verder worden geïntensiveerd. Doel is praktijkgericht onderwijs in een uitdagende, eigentijdse leerwerkomgeving. Doelgroep: leerlingen van klas 3 van het vmbo tot en met niveau 2 van het mbo (bol).

2.1.3 Aansluitingsnetwerk Almelo

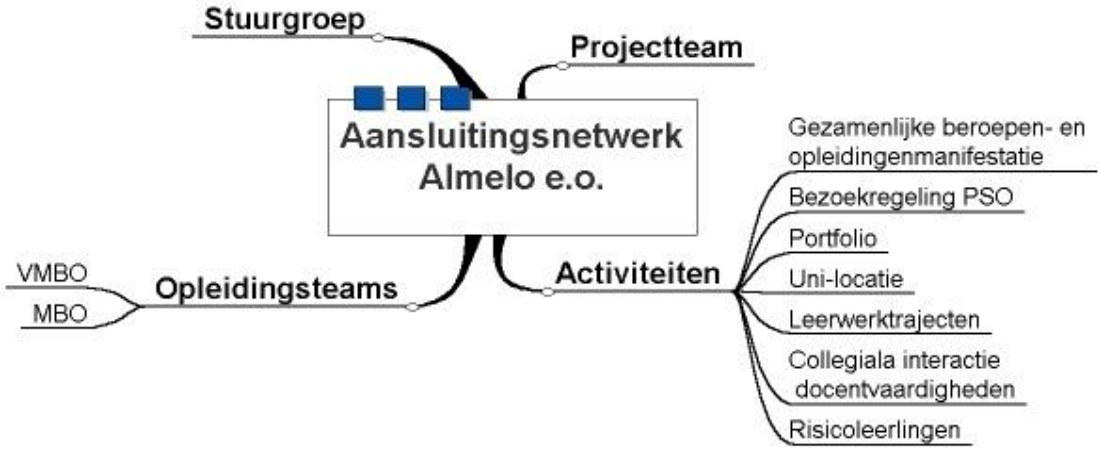

Sinds september 1999 werken de Almelose scholen voor vmbo en voor svo, de twee roc's, het AOC en de gemeente Almelo samen in het *Aansluitingsnetwerk Almelo*.
Het aansluitingsnetwerk staat onder toezicht van een Stuurgroep. Deze Stuurgroep bestaat uit rectoren (vmbo), directeuren (svo) en leden van de Colleges van Bestuur (mbo) en een afgevaardigde van de gemeente Almelo. Onder de Stuurgroep staat een projectteam, onder leiding van een projectleider. Het projectteam bestaat uit sectordirecteuren (vmbo), onderwijskundige medewerkers (mbo) en de deelprojectleiders. Ieder lid van het projectteam is verantwoordelijk voor een bepaalde werkgroep.

Opleidingsteams

Verbetering van de aansluiting vindt plaats door een stelsel van zogenaamde *koninklijke leerwegen*, doorlopende leerwegen vmbo-mbo, in te voeren en te onderhouden. Hierbij spelen de *Opleidingsteams* (OT's) een belangrijke rol. De Opleidingsteams hebben de opdracht ervoor te zorgen dat de beroepsgerichte vakken binnen de koninklijke leerwegen in het vmbo en het mbo onderling optimaal aansluiten. Als leerlingen mbo-eindtermen in het vmbo realiseren, moet het mbo wel weten dat dit (goed) gebeurt. In de bewaking daarvan spelen de opleidingsteams een sleutelrol. Opleidingsteams bestaan uit docenten voor beroepsgerichte vakken van het vmbo en mbo rond één of enkele koninklijke leerwegen. Naast programmatische en didactische afstemming krijgen de Opleidingsteams ook taken op het gebied van begeleiding van leerlingen ('warme overdracht').

Activiteiten Aansluitingsnetwerk Almelo

Een aantal van de activiteiten die onder de vlag van het Aansluitingsnetwerk Almelo worden uitgevoerd hebben een sectoroverstijgend karakter. De belangrijkste worden hierna besproken.

Voorlichtingsactiviteiten

Gezamenlijke beroepen- en opleidingenmanifestatie

Einde schooljaar 2001-2002 is een concept ontwikkeld voor een meerdaagse, grootschalige beroepen- en opleidingenmanifestatie. Nog niet in uitvoering genomen, omdat eerst afgestemd moest worden met de Twentse Manifestatie bij de roc's. Besproken in Stedenband Rectoren Overleg. Overleg met projectleiders Zuidoost gestart, maar nog geen samenwerking.

Oriëntatieprogramma mbo

Leerlingen zijn door middel van keuzelessen voorbereid op bezoek. Op bezoekdag kregen leerlingen kijkwijzer uitgedeeld. Anders dan bij voorlichtingsactiviteiten was het de opzet dat de leerlingen de school in bedrijf zouden ervaren.

Bezoekregeling PSO

Decanen van de scholen hebben de *Bezoekregeling Praktische Sector Oriëntatie* uitgevoerd, zodat leerlingen die geïnteresseerd zijn in een afdeling die niet op de eigen school is, zich op een andere school actief op die afdeling hebben kunnen oriënteren.

Open dagen mbo Zie Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost.

Magazine Kies Zie Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost.

Portfolio

De werkgroep portfolio/ontwikkeldossier heeft een product opgeleverd. Dit wordt getest als pilot door een aantal opleidingsteams. Ervaringen leren dat het portfolio niet voor alle leerwegen bruikbaar is en dat het goed is een specifiek afdelingsgericht deel eraan toe te voegen. Binnen het mbo moet het portfolio nog geïmplementeerd worden. Implementatie blijkt lastig want:

- te veel zaak van de leden van werkgroep, te weinig van de eigen directie en het schoolbeleid
- instrument leidt tot papierwinkel en derhalve tot wens tot automatisering.

Verdere ontwikkeling van portfolio wordt ondergebracht bij een aantal OT's.

Uni-locatie

Het Noordik en Pius X (vo-scholen) realiseren één gezamenlijk gebouw, bestemd voor alle vmbo-leerlingen van beide scholen. Doel is het gezamenlijk gebruik van lokalen, wardoor de diverse ruimten optimaal benut kunnen worden en met name binnen de beroepsgerichte vakken meer mogelijkheden voor de leerlingen geboden kunnen worden.

Leerwerktrajecten

Het projectteam heeft een werkgroep ingesteld om de leerwerktrajecten voor te bereiden. Scholingstraject Beroepspraktijkvorming: scholing voor LWT-docenten. Via gestandaardiseerde formulieren worden leerlingen bij het RMC gemeld.
Werkgroep Doorlopende duale leerlijnen heeft voorstellen ontwikkeld voor aspecten als criteria: plaatsingsprocedures; procedure leerplicht; opleidingsplan en stagebegeleiding. Activiteiten opgegaan in voorbereiding leerwerktrajecten.

Collegiale interactie rond docentvaardigheden

Deze bijeenkomsten zijn vooral bedoeld voor docenten vmbo en mbo die nog geen deel uitmaken van een OT. Vmbo docenten (niet-beroepsgerichte vakken) hebben zich tweemaal tijdens collegiale interactiedagen georiënteerd in het mbo op didactische en inhoudelijke ontwikkelingen.
Mbo-docenten (niet-beroepsgericht) hebben zich eenmaal tijdens collegiale interactiedagen georiënteerd in het vmbo.
Alle scholen en instellingen zijn er zelf verantwoordelijk voor dat hun avo-docenten zelf structureel vormgeven aan collegiale interactie. Het aansluitingsnetwerk kan hierbij een ondersteunende rol spelen. Vanuit dit perspectief is inmiddels een draaiboek ontwikkeld.

Risicoleerlingen

Er is een ad hoc werkgroep gevormd die de positie van risicoleerlingen in de aansluiting vmbo-mbo in kaart gaat brengen. Aandachtspunten zijn:
- Daar waar noodzakelijk gaat begeleider uit het vmbo met de leerling mee naar het mbo.
- Samenhangend stelsel van leerwerktrajecten naar niveau 2 voor leerlingen die het vmbo ongediplomeerd dreigen te verlaten.
- Doorstroom naar het mbo van deelnemers uit specialistische voorzieningen zoals Praktijkonderwijs en het OPDC.
- Afstemming met samenwerkingsverband vo-svo.

Einde schooljaar 2001-2002 is een organisatievorm ontwikkeld, die het mogelijk maakt dat het Aansluitingsnetwerk en het Samenwerkingsverband gezamenlijk een optimale doorstroom van risicoleerlingen vanuit het svo en het vmbo naar het mbo mogelijk maken. Voorheen waren beide netwerken nog sterk gescheiden met eigen agenda's, en ontwikkelingen. In eerste instantie is vooral gekeken naar de meest duidelijke, concrete zorgvragen (dyslexie). Het is de bedoeling om de inhoudelijke samenwerking uit te breiden.

2.1.4 LinX (vo-ho, mbo-hbo)

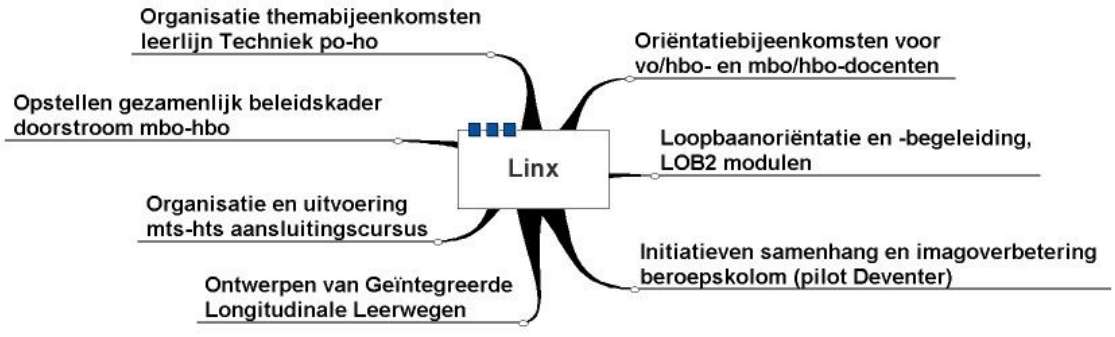

LinX is de naam van het regionaal samenwerkingsverband van alle scholen uit het secundair en tertiair onderwijs uit de regio Oost Nederland, te weten ruim 40 scholen voortgezet onderwijs, 3 roc's, 1 AOC, 5 hogescholen en een universiteit. LinX is in 1998 opgericht. Het LinX fungeert tevens als orgaan voor scholen in de beroepskolom en werkt vanuit een breed bestuurlijk draagvlak. De samenwerking richt zich op de

versterking van en de continuïteit in de studieloopbaanbegeleiding van 15 tot 20-jarigen.
Het platform LinX 'aansluiting in onderwijs' wordt gevormd door de vertegenwoordigers van centrale directies en leden College van Bestuur van de aangesloten instellingen.
De regio beslaat Twente, de Achterhoek, de omgeving Deventer en Apeldoorn.
Het bestuurlijke platform voert geen regiefunctie over projecten, maar stimuleert de benodigde voorzieningen op de betrokken samenwerkende scholen.
Het doel van dit samenwerkingsverband is ook het realiseren van een zo goed mogelijke afstemming van het schoolbeleid van de verschillende instellingen: met name het beleid dat gericht is op een optimale school- en studieloopbaan van de individuele deelnemer/student.
Vanuit het LinX wordt daartoe onderling geïnformeerd, gecoördineerd en afgestemd.

Een aantal bekende projecten die tot nu toe, naast een groot aantal activiteiten gericht op de doorstroom vo-ho, in het kader van de beroepskolom zijn uitgevoerd onder de LinX-vlag zijn:
- Het opstellen van een gezamenlijk beleidskader doorstroom mbo-hbo
- Het ontwerpen van Geïntegreerde Longitudinale Leerwegen mbo-hbo
- Loopbaanoriëntatie en –begeleiding, LOB2-modulen
- Oriëntatiebijeenkomsten voor vo/hbo- en mbo/hbo-docenten
- Het organiseren en uitvoeren van de mts-hts aansluitingscursus
- De organisatie van themabijeenkomsten over de leerlijn Techniek po-ho
- Ontplooien van initiatieven gericht op meer samenhang in, en imagoverbetering van, de kolom vmbo-mbo-hbo (pilot in Deventer).

In 1999 is bestuurlijk LinX-overleg gevoerd tussen Saxion Hogescholen en de drie roc's over het feit dat de doorstroom van middelbaar naar hoger economisch onderwijs niet goed verliep, het ging ook slecht met de aansluiting. Dit had misschien voorkomen kunnen worden als men enerzijds eerder zou hebben gesignaleerd welke competenties er in het hbo toe doen en anderzijds beseft had welke veranderingen er in het mbo plaatsvonden. Vanuit dat overleg is een gezamenlijk 'strategisch en operationeel beleidskader doorstroom mbo-hbo' opgesteld. Op basis daarvan is een pilotproject gestart.
Ieder instituut binnen het Saxion heeft inmiddels in samenwerking met de betrokken LinX-roc's een doorstroomproject gestart. In totaal zijn dit ongeveer 23 projecten. Niet elke opleiding is hier even ver in. De economische opleidingen Administratie en Bedrijfseconomie zijn het verst gevorderd en dienen daardoor als voorbeeld voor de andere (economische) opleidingen. Met behulp van de Impulsgelden die afgelopen najaar beschikbaar zijn gesteld, zijn de projecten voor andere opleidingen van start gegaan.

In het 'gezamenlijk strategisch en operationeel beleidskader doorstroming mbo-hbo' wordt nog eens benadrukt dat de veranderingen aan mbo- en hbo-zijde zo talrijk zijn dat er andere oplossingen moeten worden voortgebracht waarbij mbo-hbo routes aantrekkelijk en studeerbaar blijven. De hoofdlijn van het beleid voor de doorstroom mbo-hbo die wordt aangegeven werd in 1999 aldus verwoord:
"De leerweg voor mbo-hbo voor overeenkomstige mbo- en hbo-opleidingen is op te vatten als één ononderbroken leerweg, aangestuurd vanuit één integraal leerplan. De programma's worden geïntegreerd en een strikte scheiding mbo-hbo wordt dus verme-

den: de overgang mbo-hbo wordt diffuser, het moment van mbo-diplomering wordt meer variabel, maar wel strikt: op enig moment wordt de deelnemer drievoudig gekwalificeerd als middenkaderfunctionaris. Deze leerweg wordt kortheidshalve *mhbo-leerweg* genoemd."

Ter illustratie geven we in het kort een beeld van het pilotproject mhbo uit de sector economie van de drie roc's Aventus, Twente+ en Oost-Nederland, en de Saxion hogescholen (mbo-administratie en hbo-bedrijfseconomie).
Gedurende het project volgen de leerlingen van het roc, naar keuze van de instelling zelf te beginnen in het 2e dan wel 3e leerjaar, een programma met onderdelen gericht op het zich eigen maken van de generieke BAMA/hbo competenties en op een 14-tal beroepsspecifieke hbo-competenties (uiteraard op een bepaald niveau). Het project vormt als het ware een *hbo-sluis* die begint in het mbo en kan doorlopen in het eerste jaar van het hbo-onderwijs (leerling bepaalt eigen tempo).
De betrokken hbo- en roc-instellingen hebben daartoe een tiental kerntaken ontwikkeld volgens het model van competentiegericht leren.
Het traject is toegankelijk voor iedere mbo-leerling. Op basis van een intake-assessment en voortgangsassessment kan de student, met behulp van coach en trajectbegeleider, zelf bepalen of de hbo-route voor hem geschikt is. Met de gecombineerde mhbo-opleiding kan de student een half jaar hbo-studiewinst en 21 studiepunten behalen. De examencommissie van de betrokken hbo-opleiding bekijkt of een deelnemer aan de mhbo-route de vrijstellingen verdient. Dit alles staat onder supervisie van een gezamenlijke mbo-hbo stuurgroep.

2.2 Sectorspecifieke netwerken

De sectorspecifieke netwerken en samenwerking in Twente zijn voor het merendeel aangehaakt bij de Aansluitingsnetwerken vmbo-mbo in subregio's Almelo en Zuid-Oost en bij het mbo-hbo netwerk LinX. Daarnaast zijn er een aantal – veelal opleidingsgebonden – samenwerkingen, die vaak zijn verbonden aan de betreffende afdeling van een roc. In de navolgende paragrafen komen voorbeelden van de belangrijkste van deze sectorspecifieke netwerken en samenwerkingsinitiatieven aan de orde. Bij elk voorbeeld is aangegeven op welke sector/branche/opleiding de samenwerking betrekking heeft en om welk aansluitingspunt het gaat (vmbo-mbo-hbo).

2.2.1 Techniek

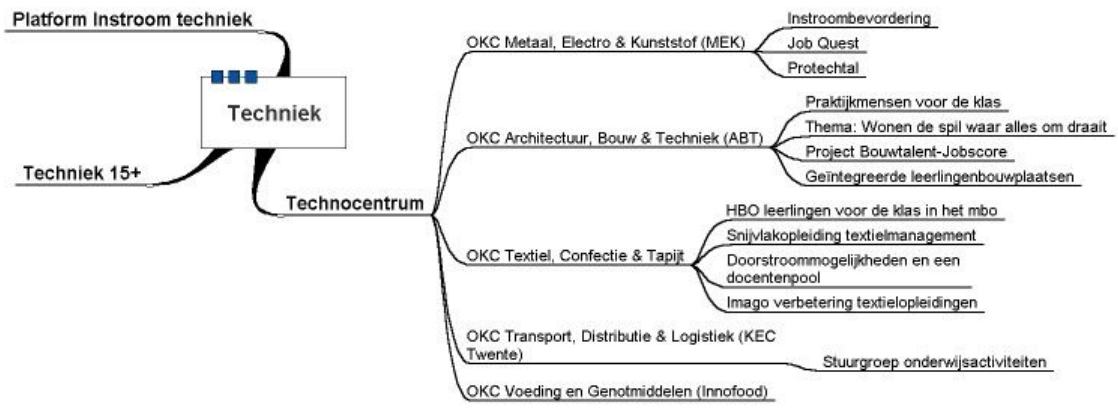

Technocentrum Twente (onderwijs-bedrijfsleven)

Binnen de sector Techniek is sprake van substantiële en structurele samenwerking en afstemming tussen onderwijs en bedrijfsleven. De regio Twente wordt gekenmerkt door grote schaalverschillen: er zijn veel kleine bedrijven en ook een aantal zeer grote. Dit schaalverschil beïnvloedt de mate waarin de thematiek van de beroepskolom leeft en de manier waarop men vervolgens met dit thema omgaat. Er bestaan grote verschillen in belangen, middelen en kennis op het terrein van werving en werkplekbegeleiding.
Eén van de redenen voor het grote aantal activiteiten dat door het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen rond de kolom op touw wordt gezet, is de stimulerende rol en regie door het Technocentrum Twente. Sinds de oprichting in 2000 heeft het Technocentrum aangehaakt bij bestaande netwerken. Door deze aanpak kon er al snel samen met de belangrijkste samenwerkingsverbanden in het bedrijfsleven aan de versterking van de beroepskolom gewerkt worden. Bijkomend voordeel was de bijna gegarandeerde continuïteit van de netwerken. Waar het bedrijfsleven al langer samenwerkte kon het Technocentrum aanhaken door de al gestarte activiteiten te versterken en uit te breiden met eigen initiatieven.
Technocentrum Twente organiseert haar activiteiten rondom een vijftal speerpuntbranches, in vijf zogenaamde Opleidings- en Kenniscentra (OKC):
- OKC Metaal, Elektro & Kunststof (MEK);
- OKC Architectuur, Bouw & Techniek (ABT);
- OKC Textiel, Confectie & Tapijt;
- OKC Transport, Distributie en Logistiek (KEC Twente);
- OKC Voeding en Genotmiddelen (Innofood).

Ieder OKC heeft een stuurgroep waarin de activiteiten worden vastgesteld. De leden van deze stuurgroepen komen uit het bedrijfsleven en het onderwijs en beschikken elk over een uitgebreid netwerk. Het feit dat de OKC's zijn opgericht op basis van al bestaande branchenetwerken zorgt voor – op sommige punten – verschillende benaderingen van de problematiek. Alle netwerken besteden aandacht aan de versterking van de beroepskolom doordat zij op het onderwijs gerichte activiteiten opzetten. In tegenstelling tot de andere vier houdt Innofood, het OKC voor de voedings- en genotsmiddelenindustrie, zich minder bezig met het onderwijs en daarmee ook minder op de versterking van de beroepskolom. Wel is Innofood actief in de promotie van de voedingsmiddelentechnologie als middel om meer leerlingen voor deze sector te interesseren.

Globaal houden de bedrijven die deel uit maken van de netwerken van het technocentrum zich op het moment vooral bezig met voorlichting. De activiteitenoverzichten van de verschillende OKC's laten zien dat beroepenmanifestaties, gastlessen en bedrijfsbezoeken door leerlingen en docenten populair zijn als het gaat om de imagoverbetering van de diverse technische sectoren.
Geleidelijk komt ook de inhoud van het onderwijs, hoewel nog in beperkte mate, aan bod. Een voorbeeld vormen de snijvlakopleidingen *Textiel en Handel* van ROC Oost Nederland en *Textiel en Techniek* van ROC Twente Plus, beide te vinden in de Maere, het oude gebouw van de Hoogere Textielschool in Enschede. (Zie par. 2.2.2)
Het Technocentrum probeert, als een vorm van overkoepelende dienstverlening, met een *opleidingsdatabank* een compleet overzicht van de technische opleidingen in de regio te realiseren. Daarnaast is er een *apparatuurdatabase* ontwikkeld, waarmee

opleidingen beter gebruik kunnen maken van in de regio aanwezige hoogwaardige apparatuur en wordt gewerkt aan een *kennispool* om de verschillende netwerken beter met elkaar te laten communiceren.

OKC Metaal Elektro Kunststof (MEK)

Doelstellingen zijn de versterking van de regionale netwerken tussen onderwijs en bedrijfsleven en de bevordering van kennisuitwisseling. OKC MEK richt zich tevens op de realisatie van een vraaggerichte kennisinfrastructuur en op de verbetering van de instroom en uitstroom van de verwante beroepsopleidingen.
Samen met ROC Oost-Nederland, ROC Twente Plus, AOC Oost en andere regionale partijen werkt het OKC aan een plan voor instroombevordering in de sector. Voorbeelden van activiteiten uit dit plan zijn *Job Quest* (beroepenmanifestatie voor leerlingen onderbouw VMBO) en *Protechtal* (financiële ondersteuning voor studenten Werktuigbouwkunde en Fijnmechanische Techniek (mbo-niveau 4).
Het *Personeelsvoorzieningsoverleg Metaal-Elektro* (POM), is een overleg tussen werkgevers en onderwijs over de afstemming van opleidingen en arbeidsmarktbehoeften.

OKC Architectuur, Bouw & Techniek

Dit OKC bestaat pas sinds januari 2003. Geplande activiteiten zijn onder andere:
- Praktijkmensen voor de klas;
- Thema: Wonen de spil waar alles om draait (initiatief van de branche);
- Project Bouwtalent-Jobscore;
- Geïntegreerde leerlingenbouwplaatsen.

OKC Textiel, Confectie & Tapijt

Het kenniscentrum voor de textielverwerkende en confectie-industrie op het gebied van textielonderzoek en onderwijs richt zich op onderwijs, onderzoek en dienstverlening. Activiteiten zijn onder meer:
- Studenten hbo verzorgen bijdragen aan lessen voor het mbo;
- Snijvlakopleiding Textielmanagement Saxion;
- Het realiseren van doorstroommogelijkheden en een docentenpool;
- Het verbeteren van het imago van de textielopleidingen.

OKC Transport, Distributie en logistiek (KEC)

Voor het OKC voor Transport, Distributie & Logistiek (Kennis & Expertisecentrum Twente) geldt het als één van de hoofddoelstellingen de verbetering van de aansluiting van het scholingsaanbod bij de scholingsbehoeften van de bedrijven, waarbij het zwaartepunt ligt op het MKB.
Met de stuurgroep onderwijsactiviteiten beschikt het OKC over een platform van alle opleidingen op het gebied van Transport, Distributie & Logistiek o.a. ROC Twente Plus, ROC Oost-Nederland, Saxion Hogeschool Enschede, Universiteit Twente, Twents Carmel College, Stichting Vakopleiding Transport & Logistiek, ETT, en de verschillende bedrijven.

OKC Voeding & Genotmiddelen (Innofood)

Het OKC Innofood probeert door voorlichting op het gebied van de voedingsmiddelentechnologie jongeren voor een loopbaan of opleiding in de sector te interesseren. Daarbij gaat specifiek ook aandacht uit naar allochtone bevolkingsgroepen in het kader van multiculturele arbeidsparticipatie in de voedingssector.

Platform Instroom Techniek Twente (onderwijs breed en bedrijfsleven)

Het platform is samengesteld uit vertegenwoordigers van de Kamer van Koophandel, Technocentrum Twente en RPA Twente. Doelstellingen zijn promotie van techniekonderwijs en technische beroepen. Tevens streeft men naar versterking van de samenwerking tussen bedrijven en onderwijs via langdurig functionerende netwerken. Activiteiten zijn onder meer: Roefeldagen (beroepsoriëntatiedagen), Beroepenmanifestatiedag, Technische Beroepeninfotheek en Kinderen lezen Techniek (basisschool).

Techniek 15+ oost (vo-hbo)

Dit is een landelijke samenwerking tussen de regio's Noord, Oost, Zuid en West. De vo-scholen van regio Twente zijn gekoppeld aan de Technische Universiteit en aan de Saxion Hogeschool. T15+ werkt aan de inbedding van technisch ontwerpen in het voortgezet onderwijs. Nadat het landelijke project in december 2002 beëindigd is, is de samenwerking in Twente voortgezet.

2.2.2 Economie

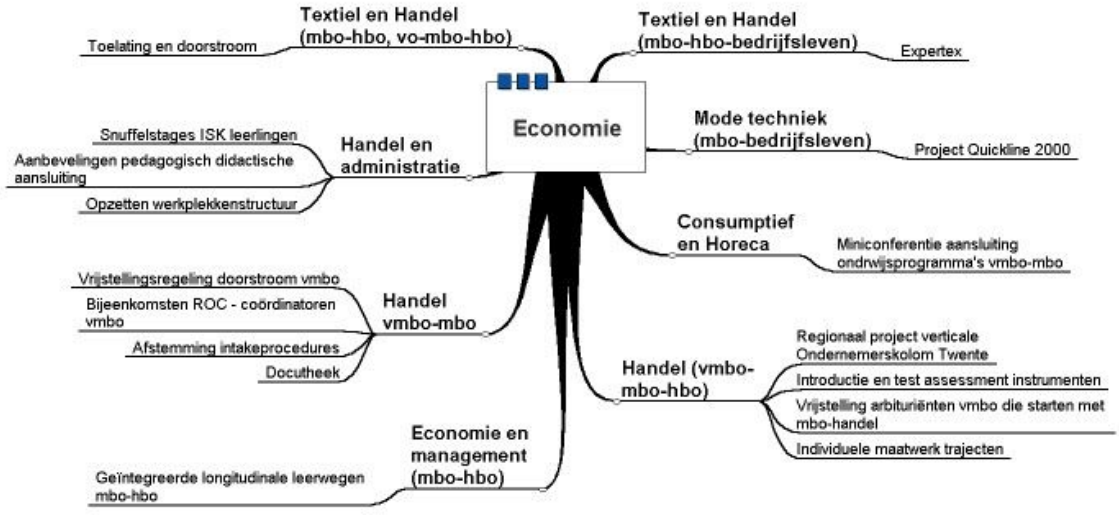

Handel en Administratie (vmbo-mbo): doorstroom naar niveau 2, 3 en 4

Er zijn voorstellen ontwikkeld (via Twente Platform) voor de doorstroom van vmbo naar mbo. De ontwikkelde doorstroomregeling voor de opleidingen Handel wordt besproken in het scholenveld. Doel is om afspraken vast te leggen in een convenant. Een voorstel voor doorstroom in de sector Administratie is in de maak. In het komende schooljaar:
- wordt de huidige aansluiting geëvalueerd
- vindt wederzijds lesbezoek plaats

- worden de vereiste competenties binnen het vmbo en het roc (in de doorstroom naar niveau 2, 3 en 4) in kaart gebracht en met betrokken scholen vastgesteld. Doel is om te komen tot vrijstellingsafspraken op basis van competenties.

Betrokken zijn de scholen in het Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost.
Andere activiteiten in dit netwerk zijn:
- Snuffelstages voor ISK leerlingen
- Rapport aanbevelingen pedagogisch-didactische aansluiting
- Opzetten werkplekkenstructuur voor het intrasectoraal programma.

Handel (vmbo-mbo): vrijstellingsregeling doorstroom vmbo

In 2002 heeft het ROC Oost-Nederland in samenwerking met het SG Twickel (vmbo) een doorstroomregeling ontwikkeld voor vmbo-leerlingen vanuit een aantal populaire programma's in de sector economie van het vmbo: *handel en administratie* en *handel en verkoop*. Daartoe zijn eindtermen met het vmbo vergeleken. Tevens hebben de ECABO en het KBB Handel deze eindtermen vergeleken. Het resultaat is een vrijstellingsregeling op deelkwalificatieniveau voor handel. Daarbij worden voor de theorie voor hele deelkwalificaties vrijstelling gegeven. De beroepspraktijkvorming blijft zoals het was. Deze ontwikkeling geldt niet voor de richting *administratie*, waar nog voor het grootste gedeelte met een modulestructuur wordt gewerkt.
Andere activiteiten in dit netwerk:
- Bijeenkomsten van roc met coördinatoren vmbo over het thema stages/BPV in het vmbo.
- Betere afstemming intakeprocedures beter. Portfolio-ontwikkeling.
- Combinatie van ontwikkelde leerstof en docutheek (documentatiecentrum en open leercentrum in één).

Consumptief en Horeca (vmbo-mbo): Miniconferentie aansluiting onderwijsprogramma's vmbo-mbo
Thema's:
- Aansluiting vmbo basisberoepsgerichte leerweg en LWT naar mbo niveau 2, zowel voor beroepsgerichte vakken koken/serveren en bakker, als AVO-vakken.
- Opstarten volgende fase: aansluiting overige leerwegen (KB, GL en TL) naar mbo niveau 3 en niveau 4.
- Leerplan voor integratie AVO-gedeelte en beroepspraktijkvorming (praktijkhandboek) ten behoeve van de leerwerktrajecten.

Betrokken zijn enkele scholen in het Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost, in het bijzonder ROC Oost-Nederland en het Twents Carmel College uit Oldenzaal.

Handel (vmbo-mbo-hbo): Regionaal project Verticale Ondernemerskolom Twente

De samenwerking is opgezet om de doorstroom in de beroepskolom te stimuleren. De activiteiten hebben betrekking op de opleidingen van de afdeling Handel (winkelassistent, groepsleider magazijn).
Activiteiten zijn:
- Introductie en uittesten van assessment-instrumenten.
- Verlening van vrijstellingen voor abituriënten van het vmbo die starten met mbo-handel.
- Ontwikkeling van individuele maatwerktrajecten.

Samenwerkende instellingen zijn: ROC Oost-Nederland, Stedelijk Lyceum Enschede, Saxion Hogescholen Small Business Enschede, Universiteit Twente en gemeenten.

Economie en management (mbo-hbo): geïntegreerde longitudinale leerwegen mbo-hbo
Ontwikkeling en implementatie van geïntegreerde leerwegen binnen de afdelingen Economie en Management voor de opleidingen Bedrijfsadministratief medewerker en Commercieel administratief medewerker. (Zie ook par. 2.1.2)
Samenwerkende instellingen zijn: ROC Oost-Nederland, ROC Aventus, ROC Twente Plus en Saxion Hogescholen Enschede en Deventer.

Mode Techniek (mbo-bedrijfsleven): Project Quickline 2000

De doelstellingen van dit project zijn de aantrekkelijkheid van het beroepsonderwijs te vergroten en de concurrentiepositie van de Nederlandse productieafdelingen van de confectie-industrie te versterken. Om dat te bereiken hebben de afdeling Mode Techniek van het ROC Twente Plus en het bedrijfsleven gezamenlijk een realistisch simulatiebedrijf opgezet, gebaseerd op het Quickline 2000-concept. Daarbij zijn tevens aantrekkelijke leermiddelen ontwikkeld, die zo goed mogelijk aansluiten op de beroepspraktijk. De leermiddelen worden uitgebracht op een educatieve CD-ROM voor gebruik door zowel reguliere mbo-leerlingen als werknemers in de confectie-industrie.

Textiel en Handel (mbo-hbo, vo-mbo-hbo): toelating en doorstroom

De mbo-opleiding Textiel en Handel (ROC Oost-Nederland) en de hbo-opleiding Textielmanagement (Saxion Hogeschool Enschede) vertonen grote overeenkomsten. Beide opleidingen bestaan uit een textiel- en een commercieel gedeelte. Leerlingen die de mbo-opleiding hebben afgerond hebben recht op toelating tot het verkorte hbo-traject Textielmanagement. Havo-leerlingen voor wie de stap naar het hbo te groot is kunnen in twee jaar de mbo-opleiding Textiel en Handel afronden en daarna het verkorte hbo-traject volgen.

Textiel en Handel (mbo-hbo- bedrijfsleven): Expertex

Bij expertex kunnen de textielverwerkende en confectie-industrie, toeleveranciers en afnemers terecht met vragen op het gebied van textielonderzoek en -onderwijs. Activiteiten worden vormgegeven vanuit één-loketgedachte. De binnen Expertex samenwerkende partijen zijn: Saxion Hogeschool Enschede, ROC Oost-Nederland, ROC Twente Plus, Universiteit Twente en enkele texielverenigingen vanuit het bedrijfsleven.

2.2.3 Zorg & Welzijn

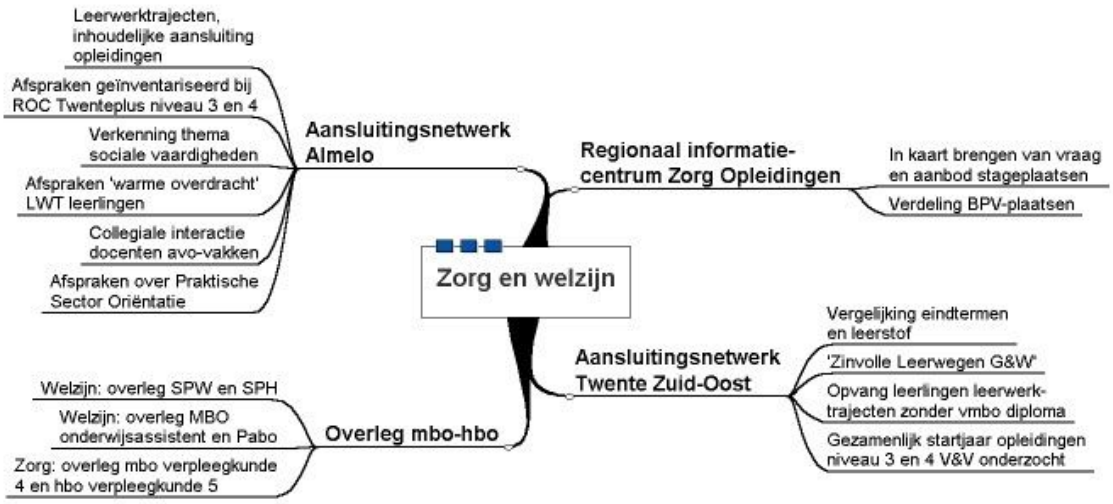

De samenwerking tussen vmbo en mbo voor de sector Zorg & Welzijn vindt in de regio vooral plaats onder de vlag van de beide Aansluitingsnetwerken, met name in de betreffende branchewerkgroepen of opleidingsteams. Hierna zijn de samenwerkingsinitiatieven onder de Aansluitingsnetwerken beschreven.

Sector Welzijn (vmbo-mbo): Aansluitingsnetwerk Almelo

In werkgroepen is nagegaan hoe de verschillende thema's die binnen het Masterplan van het Aansluitingsnetwerk Almelo zijn opgepakt konden worden toegepast voor de opleidingen in sector Welzijn (van het ROC Twente Plus).

- In het kader van de leerwerktrajecten zijn gesprekken gevoerd over de inhoudelijke aansluiting van de opleidingen. Overleg heeft vooral op deze LWT-groep en op het mbo niveau 2 betrekking gehad. Er is een eindtermen- en leerstofvergelijking uitgevoerd.
- Daarop aansluitend worden binnen het ROC Twente Plus nu alle afspraken voor de niveaus 3 en 4 geïnventariseerd.
- Er is een format opgesteld voor een portfolio. Dit wordt nu uitgeprobeerd bij de vmbo-leerlingen die naar een niveau 3 en 4 opleiding doorstromen. Later wordt bekeken of leerlingen op niveau 1 en 2 ook met dit format kunnen omgaan.
- Er heeft een verkenning plaats gevonden rondom het thema sociale vaardigheden. Centrale vragen waren hoe deze zijn vast te stellen en hoe informatie overgedragen kan worden. Het concretiseren en invullen van de hieruit resulterende lijst kost veel tijd. Daarom wordt deze lijst voorlopig alleen voor risicoleerlingen ingevuld.
- Er zijn afspraken gemaakt over een 'warme overdracht' over LWT leerlingen via contacten tussen decanen. Vanuit het mbo heeft er terugkoppeling van ervaringen van leerlingen op het mbo naar het vmbo plaats. Daarnaast is gesproken over doorlopende zorglijnen ten behoeve van risicoleerlingen.
- Docenten van de avo-vakken hebben collegiale interactie gehad, met name over de aansluiting bij algemene vakken als Nederlands en Engels.
- Er zijn afspraken gemaakt over het PSO (Praktische Sector Oriëntatie). Er is intensief contact tussen decanen. In het 3e jaar van het vmbo worden avonden over mbo opleidingen georganiseerd. Vmbo-leerlingen komen een dag naar het mbo. Er wordt

gepraat over mogelijkheden om oriënterende activiteiten in de eerste twee jaar van het vmbo te intensiveren. In die jaren wordt immers een eerste keus voor een richting gemaakt.

De werkgroepen van docenten uit het vmbo en mbo zijn gedurende het startjaar een maal per 4 a 6 weken bijeen geweest; de avo-docenten wat minder vaak. Men probeert nu het overleg een duurzaam karakter te geven.

Sector Zorg (vmbo-mbo): Aansluitingsnetwerk Twente Zuid-Oost

In de sector Zorg is er tussen ROC Oost-Nederland en vijf vmbo-scholen sinds februari 2002 maandelijks overleg. Het overleg kende een lastige start. Nadat de doelen van het overleg voor partijen duidelijk werden, werd het vervolg als 'goed en vruchtbaar' getypeerd. Onderwerpen waren:

- De vergelijking van eindtermen en leerstof in het vmbo en het mbo. Als resultaat daarvan werkt het vmbo nu met het mbo-leerboek voor het niveau 1, waardoor een goede aansluiting met niveau 2 gegarandeerd is. Er komt een pilot op twee vmbo-scholen, waarbij de toetsing van de niveau 1 modules niet daar, maar in de eerste vijf maanden op het mbo plaats heeft. Daarna kan de leerling in anderhalf jaar het niveau 2 diploma behalen.
- Met name de instroom in niveau 1 en 2 in het kader van de 'Zinvolle leerwegen G&W' garandeert een betere aansluiting vanuit het vmbo met het mbo.
- Opvang van leerwerktrajectleerlingen zonder vmbo-diploma. Afspraken over verschillende modellen voor de opvang van deze leerlingen in het mbo, over doorlopende zorglijnen en een warme overdracht tussen vmbo en mbo zijn in een samenwerkingsovereenkomst vastgelegd. Zo is geregeld dat de intake van deze leerlingen door op het roc werkzame deskundigen zal gebeuren.
- Er is, zij het minder expliciet, gesproken over de instromers op niveau 3 en 4. Wel is afgesproken dat een gezamenlijk startjaar voor de opleidingen op niveau 3 en 4 V&V onderzocht zal worden.

Er wordt nu voor de zorgopleidingen een totaalbeeld van alle afspraken en regelingen op alle niveaus opgesteld. Onderwerpen voor toekomstig overleg zijn onder meer het gezamenlijke vrijstellingenbeleid en verkorte doorstroomtrajecten. Een adequaat vrijstellingenbeleid wordt met name van belang geacht voor die instromers in het mbo, die uit de afdeling Zorg & Welzijn van het vmbo komen.

Sector Zorg & Welzijn: Overleg mbo-hbo

Er heeft regelmatig overleg tussen docenten van mbo en hbo plaats, maar er lijkt geen formele structuur voor te zijn. Op landelijke niveau zijn er door werkgroepen doorstroomafspraken gemaakt. Op regionaal niveau vindt de verdere fine-tuning plaats. Er zijn verschillende opleidingsgebonden overlegmomenten:

- Sector Welzijn: SPW en SPH
  Tussen ROC Oost-Nederland en de Saxion Hogeschool is afgesproken dat, in het kader van een longitudinale leerweg, in het 4e leerjaar mbo-welzijn een traject op de Hogeschool gevolgd kan worden. Dit vergemakkelijkt de doorstroom en maakt de kans groter dat de hbo-opleiding in drie jaar kan worden afgerond - zoals landelijk afgesproken.

- Sector Welzijn: MBO onderwijsassistent en Pabo (Edith Stein).
  Dit overleg is van belang omdat 8 van de 10 onderwijsassistenten doorstromen naar de Pabo.

- Sector Zorg: MBO verpleegkunde-4 en HBO-verpleegkunde-5
  Dit laatste overleg wordt van beide kanten als lastig getypeerd. De oorzaak ligt voor een belangrijk deel in arbeidsmarktproblematiek. Binnen met name het hbo meent men dat er binnen gezondheidszorginstellingen nog onvoldoende functiedifferentiatie is aangebracht in het werk van verpleegkundige van niveau 4 resp. 5. Daarnaast levert (tot nu toe) het werken met resp. deelkwalificaties (mbo) en competenties (hbo) inhoudelijke en terminologische discussiestof op. Te verwachten valt dat van de invoering van het competentie gericht leren in het mbo een positieve impuls zal uitgaan. In de regio is de Saxion Hogeschool in overleg met vier roc's (Aventus, Graafschap, Oost-Nederland en Twente Plus) om tot regionale overeenstemming te komen over een aansluitende leerweg mbo – hbo-v.

Regionaal Informatiecentrum Zorg Opleidingen

In het RIZO (Regionaal Informatiecentrum Zorg Opleidingen) werken de roc's en het hbo samen, onder meer bij het in kaart brengen van vraag en aanbod van stageplaatsen (beroepspraktijkvormingsplaatsen). Een van de taken die RIZO uitvoert is het – op een innoverende manier - verzamelen van gegevens bij alle zorginstellingen en mbo- en hbo-scholen over vraag naar en aanbod aan stageplaatsen in de zorg. Binnen RIZO worden afspraken gemaakt over de onderlinge verdeling van de BPV-plaatsen. Het vmbo is nog niet bij RIZO betrokken. Dit onderwerp wordt wel besproken maar deelname van het vmbo aan het verdelen van stageplaatsen lijkt vooralsnog niet waarschijnlijk.

Door RIZO wordt de informatie verzameld en uitgewisseld die nodig is om te komen tot een goede afstemming tussen gezondheidszorg en de scholen in de regio over de opleidingen binnen het nieuwe *Samenhangend Opleidingenstelsel Verpleging & Verzorging*. Het initiatief voor deze projectorganisatie is genomen door de regionale onderwijsinstellingen en de regionale gezondheidszorg, vertegenwoordigd door de werkgeversvereniging zorgsector in de regio Twente/Oost-Achterhoek.

3 Analyse aansluitingsthema's

3.1 Aansluitingsthema's

In het vorige hoofdstuk zijn de belangrijkste sectorale en sectoroverstijgende aansluitingsnetwerken in de regio Twente besproken. Daarbij is telkens aangegeven welke activiteiten door de netwerken worden ontplooid. In dit hoofdstuk staan de onderwerpen van de samenwerking centraal. Aan de hand van tien aansluitingsthema's wordt de inhoud van de samenwerking in de regio besproken. Het doel is om te kijken welke thema's meer aandacht krijgen en welke minder. In het onderstaande schema zijn tien hoofdthema's benoemd op het gebied van de aansluiting. Per thema is - aan de hand van voorbeelden - aangegeven wat daaronder verstaan wordt.

Aansluitingsthema's
1. Studiekeuze en intake Veel uitval ontstaat door verkeerde studiekeuze, aan de kant van het vmbo kan daarover goede voorlichting en begeleiding worden gegeven, roc's kunnen daarin een belangrijke rol spelen. Aan de kant van de roc's kan door een goede intake (assessment, evc, overbruggingstrajecten) eventuele verkeerde keuze gecorrigeerd worden. Het thema voorlichting speelt ook een belangrijke rol bij de bevordering van de instroom in de beroepsopleidingen of bij de keuze voor een bepaalde richting binnen het beroepsonderwijs.
2. Overdracht informatie **Persoonsgebonden informatie: de leerling neemt de informatie over hem/haar zelf mee naar de volgende school, vorm: portfolio; het portfolio kan beperkt blijven tot informatie over de leerresultaten, maar ook breder zijn in informatie bevatten over stages, bijbaantjes, projecten, etc.** **Dossieroverdracht: overdracht van informatie over zorgaspecten (problematiek, eerder verrichte interventies, denk aan dyslexieonderzoek, etc.** **Persoonlijk contact tussen (docenten, mentoren, decanen, begeleiders van) de scholen**
3. Monitoring overgang vmbo-mbo De uitstroom van het vmbo wordt gevolgd (op individueel niveau), doel is om te bewaken dat iedereen terecht komt in het mbo, of anders 'opgepikt' wordt door begeleiders (bijv. RMC).
4. Gemeenschappelijk gebruik van faciliteiten Het delen van praktijklokalen of simulatievoorzieningen, gezamenlijke werving leerlingen, gastdocenten, gezamenlijke huisvesting.
5. Gemeenschappelijke activiteiten rondom stages Gecoördineerde werving stageplaatsen, uitwisseling stageplaatsen, gemeenschappelijk stagebureau, gemeenschappelijk begeleidingsmodel.
6. Programmatische aansluiting Afstemming tussen vmbo en mbo op opleidingsniveau over de inhoudelijke aansluiting tussen de onderwijsprogramma's, voorkomen dat stof tweemaal behandeld wordt of dat er gaten vallen.
7. Pedagogisch-didactische afstemming De manieren van lesgeven en leren in het vmbo en mbo worden op elkaar afgestemd, gezamenlijke vernieuwingsprojecten.

8. Doorlopende zorglijnen De zorgstructuur (leerlingbegeleiding, mentoring, remedial teaching, NT-2, speciale trajecten en opvang) van vmbo en mbo wordt op elkaar afgestemd.
9. Gemeenschappelijke opleidingstrajecten Onderdelen van de niveau 1 opleiding mbo worden door het vmbo verzorgd; speciale trajecten voor leerlingen zonder vmbo-diploma worden gezamenlijk uitgevoerd ('5e leerjaar vmbo'), mbo- en hbo-opleidingen worden deels geïntegreerd, zogenaamde hybride overgangen.
10. Regionaal-sectoraal overleg onderwijs-arbeid Overleg per sector over de relatie onderwijs-arbeid in netwerken met beroepsonderwijs (vmbo, mbo, hbo), bedrijfsleven en derden (CWI, gemeenten), eventueel met daaraan gekoppeld werkgroepen.

a. Studiekeuze en intake

Zowel in de sectorale netwerken als in de sectoroverstijgende aansluitingsnetwerken speelt het thema voorlichting over beroepsopleidingen en -richtingen een belangrijke rol. Er worden verschillende meer of minder grootschalige activiteiten uitgevoerd, een deel daarvan op regionaal (Twents) niveau.
Overigens kan wel een verschil in de benadering van de voorlichting worden geconstateerd. Voor een deel heeft de voorlichting tot doel om de leerling beter voor te bereiden op een toekomstige keuze voor een bepaalde sector, opleiding of school. Het doel is om teleurstelling en uitval te voorkomen. Voor een ander deel staat de voorlichting vaak nadrukkelijk in het teken van de instroombevordering. Een aantal van de beschreven activiteiten in de sector Techniek heeft expliciet promotie en imagoverbetering tot doel. Hier grijpen meer objectieve voorlichting en promotie in elkaar. Het is de vraag of beide doelstellingen, namelijk loopbaanadvisering en instroombevordering, elkaar goed verdragen.
De voorlichtingsactiviteiten met het oog op een succesvolle doorstroom richten zich meer op de doorstroom vmbo-mbo, dan op de doorstroom mbo-hbo.

Het opzetten van gezamenlijke intakeprocedures of -assessments komt nog relatief weinig voor. In de sector Handel en Administratie zijn afspraken gemaakt over intake en wordt gewerkt met assessments.
In combinatie met de beperkte aandacht voor de monitoring van de overgang vmbo-mbo (zie 3.3) lijkt dit te wijzen op weinig maatwerk in de overgangsactiviteiten van het vmbo naar het mbo. Collectieve voorlichting gaat voor individuele loopbaanbegeleiding en intake.

b. Overdracht informatie

Op een aantal plaatsen in de regio, met name in het Aansluitingsnetwerk Almelo en in de sectoren Zorg & Welzijn en Handel en Administratie, wordt nagedacht over het gebruik van het portfolio-instrument. Vooralsnog is het nog niet tot een breed gebruik gekomen. Het is de vraag of bijvoorbeeld in het Aansluitingsnetwerk Almelo het gebruik van een gemeenschappelijk format kan worden bevorderd, waardoor het portfolio een breder toepassingsbereik kan krijgen. Regionaal overleg lijkt hiervoor noodzakelijk.
Scholen hanteren wel al sinds een aantal jaren een inlichtingenformulier bij de overdracht van vmbo naar mbo.

c. Monitoring overgang vmbo-mbo

De overgang vmbo-mbo is een belangrijk breukvlak in de onderwijsloopbaan van jongeren. Veel van de uitval in het onderwijs vindt plaats tijdens of vlak na deze overgang. Om die reden kiezen sommige regio's voor een systematische monitoring van alle leerlingen die het vmbo verlaten en de overstap naar het mbo (moeten) maken. In de regio Twente is er nog weinig aandacht voor een geïndividualiseerde monitoring van de overgang. Dat blijkt ook uit de hiervoor besproken accenten in de voorlichting, intake en informatie-overdracht.
Het lijkt erop dat de leerwerktrajecten op dit punt een belangrijke voorbeeld- en signaalfunctie kunnen hebben. Als het gaat om deze kwetsbare groep leerlingen wordt er wél nadrukkelijk gepraat over een warme overgang, doorlopende begeleiding, portfolio en aansluiting in didactiek en onderwijsprogramma. Mogelijk dat de ervaringen rondom de leerwerktrajecten benut kunnen worden om een dergelijke geïndividualiseerde en integrale aanpak verder te verbreiden.

d. Gemeenschappelijk gebruik faciliteiten

Er zijn twee voorbeelden genoemd waarbij voortgezet onderwijs en mbo een gemeenschappelijke onderwijslocatie ontwikkelen (Unilocatie en de Scholingsboulevard). Beide projecten kennen elementen van verdergaande samenwerking, bijvoorbeeld in de vorm van programmatische afstemming van opleidingen, meer geïntegreerde opleidingen, uitwisseling ook van docenten en lessen. De voornaamste insteek is echter de fysieke nabijheid en het behalen van voordelen in het gebruik van les- en praktijkruimtes.

e. Gemeenschappelijke activiteiten rondom stages

Het vmbo (in beperkte mate), mbo en hbo zijn alle voor hun onderwijs afhankelijk van stagemogelijkheden bij bedrijven en instellingen. Hoewel de 'stagemarkt' per opleidingsniveau en -richting sterk kan verschillen, zijn er ook overlapgebieden zichtbaar. Tussen vmbo en mbo doen die zich nu expliciet voor bij de leerwerktrajecten. Stages nemen een bescheiden plaats in in het vmbo, maar dat geldt niet voor de stages in het kader van de leerwerktrajecten. Op dit punt is een toenemend contact waar te nemen tussen vmbo en mbo. In de meeste gevallen gaat het daarbij overigens om uitwisseling tussen stagedocenten/-coördinatoren over de begeleiding en opzet van de stage.
Een gecoördineerde werving en matching van stageplaatsen komt nog nauwelijks voor. Wellicht dat in de zorgsector, waar een sterke structuur voor stageplaatsen bestaat (RIZO), in de toekomst ook het vmbo zal aansluiten.
Het gat tussen mbo en hbo op het gebied van de beroepspraktijkvorming lijkt vrij groot. Het voorbeeld van de verpleegkunde-opleidingen (niveau 4 en niveau 5) laat zien dat waar de opleidingen elkaar mogelijk dichter raken, ook het gevaar van afstemmingsproblemen bestaat.

f. Programmatische aansluiting

Dit aansluitingsthema is het sterkst ontwikkeld in de regio. Bij tal van opleidingen vindt een vergelijking van de eindtermen en opleidingsprogramma's plaats, worden afspraken gemaakt voor doorstroming, verkorte opleidingstrajecten en vrijstellingen.
Voor de aansluiting vmbo-mbo wordt daaraan het meest expliciet gewerkt door de zogenaamde Opleidingsteams van het Aansluitingsnetwerk Almelo. Men bouwt daar

aan een stelsel van doorlopende, ‘koninklijke’ leerwegen. Op dat punt worden concrete resultaten geboekt.

Tegelijkertijd doet zich hier een groot dilemma voor. Op dit moment is er sprake van een soort ‘aansluitingsdelta’: na het behalen van een vmbo-diploma in een bepaalde afdeling waaieren de leerlingen breed uit over allerlei mbo-opleidingen, ook in andere sectoren. De sectorgebonden doorstroom bedraagt landelijk ongeveer 50 procent. Dit roept vragen op over de effectiviteit die bereikt kan worden met optimalisering van de verticale doorstroom per sector/opleiding.
Dit vraagstuk raakt aan de brede discussie die nu gevoerd wordt over de positie van het vmbo in de beroepskolom. Experimenten met geïntegreerde leerwegen van vmbo-bovenbouw en mbo - zoals overigens ook in Twente binnen de Denktank aan de orde zijn - wijzen op een geleidelijk verandering van de opvattingen over het vmbo.

Ook in de aansluiting tussen mbo en hbo doen zich vergelijkbare vraagstukken voor. Weliswaar is de doorstroom mbo-hbo van andere orde dan die tussen vmbo en mbo, maar ook hier ziet men het belang van een goede programmatische aansluiting. Feitelijk gaat men zelfs een stap verder door te komen tot geïntegreerde mbo-hbo-leerwegen (zie 3.9). Meer dan tussen vmbo-mbo doet zich hier het probleem voor van de aansluiting op het niveau van de onderwijsorganisatie en kwalificatiestructuur. In de praktijk vindt men het vaak moeilijk een goede fit te vinden tussen bijvoorbeeld bepaalde opleidingen op mbo- en hbo-niveau.
Daarnaast signaleert men in de regio ook een zekere kloof in de visie op het (beroeps)onderwijs tussen hbo en mbo: het hbo zou een meer ‘academisch’ karakter hebben en het mbo een meer beroepsgericht karakter.

g. Pedagogisch-didactische afstemming

Het onderwijsklimaat op een vmbo-school is anders dan op een roc - en nog weer anders op een Hogeschool. Nu is ook de leerling of student niet telkens dezelfde en vragen bovendien verschillende doelgroepen en onderwijsdoelen om een specifieke didactische benadering. Desondanks worden al te grote verschillen, juist op de overgangsmomenten, als ongewenst beschouwd. Een deel van de uitval, met name in de beginfase van de vervolgopleiding, ontstaat vanwege de breuk in de didactische benadering.
Indirect is dit thema aan de orde waar het gaat om de begeleiding van leerlingen in stages, programmatische afstemming en samenwerking in gemeenschappelijke huisvesting. Expliciet wordt er echter nog weinig over gesproken. De collegiale interactie tussen vmbo- en mbo-docenten (Aansluitingsnetwerk Almelo) en voorstellen in die richting binnen de opleidingen Handel en Administratie geven nog het meest concreet invulling aan het thema van pedagogisch-didactische afstemming.

h. Doorlopende zorglijnen

Het vmbo kent van oudsher een sterk ontwikkelde leerlingenzorg binnen het onderwijs. De laatste jaren is daar een steeds betere samenwerking met externe partners zoals de jeugdzorg en lokale overheid bijgekomen. Binnen de roc’s is de zorgstructuur veel minder sterk ontwikkeld. Integrale verantwoordelijkheid voor het leren en welzijn van de leerling, zoals steeds vanzelfsprekender in het vmbo, is in het mbo veel minder gebruikelijk. Met name voor de beroepsopleidingen betekent het omgaan met ‘doelgroepen’

een omslag in het denken. De roc's in de regio Twente zijn bezig een snelle inhaalslag te maken. Van doorlopende zorglijnen is vooralsnog slechts sporadisch sprake, meestal wederom bij de leerwerktrajecten.

i. Gemeenschappelijke opleidingstrajecten

De meest vergaande vorm van samenwerking in het opleidingsaanbod is het vormgeven van gemeenschappelijke, geïntegreerde leerwegen. In Twente is daarvan een goed voorbeeld te zien in de zogenaamde vhbo-leerweg. Het voorbeeld laat ook zien hoe veel werk het realiseren van een dergelijke leerweg met zich meebrengt. Het vraagt een radicale omslag in de perceptie van ons onderwijsbestel. De winst van dergelijke leerwegen is echter evident: studenten kunnen eerder en beter kiezen voor een bepaalde leerroute, lopen niet vast op drempels of onnodige overlap en boeken een aanzienlijke tijdswinst in hun schoolloopbaan.
De ervaringen in Twente laten ook zien dat het middel van de geïntegreerde leerweg niet overal nuttig en toepasbaar is. Eerder is al gewezen op de investering die gevergd wordt en het relatief beperkte rendement dat bereikt kan worden (vgl. aansluitingsdelta vmbo-mbo en de minderheid van mbo'ers die doorstroomt naar het hbo).
Eén van de actuele vragen is die van de geïntegreerde vmbo-mbo-leerweg, waarbij de kloof tussen vmbo en mbo niet overbrugt, maar gedicht wordt. Nu de beperkingen van verticale programmatische afstemming worden ervaren, nu er op twee locaties in gemeenschappelijke huisvesting belangrijke voorwaarden worden gecreëerd en nu via de aansluitingsnetwerken de wederzijdse contacten weer zijn versterkt, nu komt wellicht het moment nabij om de mogelijkheden van integratie van vmbo en mbo te onderzoeken. In de Denktank is het idee aan de orde geweest om, naar voorbeeld van scholen in Groningen, niet langer een diploma voor de basisberoepsgerichte leerweg uit te reiken na vier jaar vmbo, maar na afronding van het gehele kwalificatietraject samen met het mbo-diploma.
Wellicht biedt de mogelijkheid om in de toekomst grotere regelvrijheid te benutten, in het kader van de regionale arrangementen, een extra stimulans om nieuwe leerwegen te ontwikkelen.

j. Regionaal-sectoraal overleg onderwijs-arbeid

In de sectoren Techniek en Zorg & Welzijn treffen werkgevers en onderwijsinstellingen elkaar regelmatig om over de aansluiting tussen de opleidingen en de wereld van arbeid en beroep te praten. Per geval verschillen de onderwerpen: het kan gaan om wervingscampagnes of het overeind houden van opleidingen (techniek), maar ook om kwantitatieve aansluiting (zorg), doorstroom (handel) of concrete projecten (mode techniek).
In de sectoren Techniek en Zorg & Welzijn zijn de bedrijven en instellingen traditioneel sterker betrokken bij het beroepsonderwijs. Voorbeelden van betrokkenheid van het bedrijfsleven bij onderwijsvernieuwingen zijn er echter weinig gesignaleerd.

3.2 Conclusie aansluitingsthema's

De regio Twente kent een groot aantal activiteiten om de aansluiting in de beroepskolom te verbeteren. Met de geïntegreerde vhbo-leerweg loopt men voorop in een ontwikkeling naar meer hybride overgangen in de beroepsonderwijskolom. Andere activiteiten hebben eerder een traditioneel en minder baanbrekend karakter. De vertaling

van het moderne competentie- en loopbaandenken naar individuele loopbaanvoorlichting en -begeleiding op het breukvlak vmbo-mbo ontbreekt nog. In de verticale afstemming tussen vmbo-mbo wordt de nodige vooruitgang geboekt, maar een stap naar meer gemeenschappelijke activiteiten (rondom stage/bpv) en gezamenlijke leerwegen is nog niet gezet. De ervaringen rondom de leerwerktrajecten lijken de nodige deuren te hebben geopend. De aanwezige infrastructuur van de aansluitingsnetwerken kan mogelijk een rol spelen in het verbreiden en uitbouwen van die ervaringen.

4 Analyse samenwerking

In het voorgaande zijn de meest relevante netwerken in de regio Twente beschreven. In dit hoofdstuk wordt een beschouwing gegeven van de samenwerking in de netwerken.

4.1 Sterke en zwakke punten in de samenwerking

Twente Platform
Behalve het streven naar concrete verbeteringen beschouwen de leden van de aansluitingsnetwerken vooral het toegenomen overleg over de beroepskolom als een belangrijk motief om te participeren. Voor de herstart van het Twente Platform, nu ongeveer twee jaar geleden, bestond dit soort overleg nauwelijks. Zonder contact blijven een groot aantal noodzakelijke vernieuwingen liggen. Het onderlinge contact is uitermate belangrijk. Het draagt er aan bij dat er meer saamhorigheid in het beroepsonderwijs als geheel begint te ontstaan en dat concurrentieoverwegingen wat meer naar de achtergrond verschuiven.
Hoewel het Twente Platform eigenlijk uit twee afzonderlijke poten bestaat, één in de regio Almelo en één in de regio Twente Zuid-Oost, blijkt uit de verschillende activiteitenplannen een grote overeenkomst in uitgangspunten en in aanpak. Beide takken werken met kleinere branchewerkgroepen (Zuid-Oost) of Opleidingsteams (Almelo) die de thema's die voortvloeien uit de adviezen van de Commissie Boekhoud op brancheniveau uitwerken. In de nieuwe *Denktank* doen de twee gescheiden netwerken van het Twente Platform weer een toenaderingspoging.
Met name in de subregio Almelo lijkt echter nog de nodige terughoudendheid te bestaan tegenover een grotere rol voor het regionale netwerk ten opzichte van de subregionale netwerken. Ondanks het afstemmingsoverleg dat tussen de projectcoördinatoren van het Aansluitingsnetwerk Almelo en het Twente Platform in de afgelopen periode regelmatig het plaats gevonden, is het zeker vanuit het oogpunt van de scholen en instellingen niet goed gelukt beide niveaus goed ten opzichte van elkaar te positioneren. Binnen het Twente Platform werd de keuze gemaakt om het aantal centrale activiteiten tot een minimum te beperken, zodat ruimte ontstaat voor lokale initiatieven, zoals het netwerk Almelo. Ook wanneer het zwaartepunt van aansluitingsactiviteiten in lokale kernen komt te liggen, blijft er Twentebreed afstemming nodig, gezien de leerlingstromen en de spreiding van opleidingen.

Op de achtergrond speelt ook het bestaan van twee roc's in de regio een rol in de positionering van de netwerken. De roc's Twente Plus en ROC Oost-Nederland verkeerden in veel opzichten in een concurrerende positie. Recent hebben beide instellingen besloten te gaan fuseren. Daarmee zijn de door betrokkenen vaak geconstateerde verschillen in cultuur en onderwijsvisie niet verdwenen. Wel biedt de toenadering mogelijkheden om een meer centrale coördinatie van aansluitingsactiviteiten tot ontwikkeling te laten komen.

Overigens bestaan er ook zekere raakvlakken en overlap met de activiteiten van het ROC Aventus in het kader van de beroepskolom. Het ROC Aventus opereert in het gebied van de stedendriehoek Apeldoorn, Deventer en Zutphen, dat grenst aan de regio Twente. Zo bestaat er bijvoorbeeld vanuit Holten samenwerking met de Stuur-

groep Doorstroming Midden-IJssel en is LinX ook in het werkgebied van ROC Aventus actief.

Aansluitingsnetwerk Zuid-Oost
Het netwerk Zuid-Oost heeft volgens de deelnemers een duidelijke meerwaarde. Op zijn minst biedt het netwerk een platform om min of meer verplichte afspraken te maken tussen vmbo en mbo; denk aan de leerwerktrajecten. Maar feitelijk worden de mogelijkheden van het netwerk voor meer dan alleen verplichte onderwerpen benut. De directe participanten in de werkgroepen hebben elkaar leren kennen en benutten de contacten voor uitwisseling en afstemming.
In het netwerk Zuid-Oost heeft men wel moeten constateren dat de uitstraling van de samenwerking veelal nog te zeer beperkt blijft tot de vertegenwoordigers uit de betrokken organisaties. De resultaten van de werkgroepen worden nog te weinig uitgedragen en verspreid in de organisaties zelf. De oplossing zoekt men in een betere communicatie (infobulletin) en een actievere opstelling van de werkgroepdeelnemers.

Thema's van vernieuwing en aansluiting
Terugkijkend op de aard van de aansluitingsthema's die in de regio dominant zijn, komt de vraag op of er een samenhang bestaat tussen het type onderwerpen en de invloed van de netwerkgroepen. Een onderwerp als de leerwerktrajecten leent zich (blijkbaar) zeer voor afstemming en samenwerking, maar is binnen het totaal van de vmbo- en mbo-opleiding een relatief marginaal thema. Het betreft zeer kleine aantallen leerlingen, met een bijzondere status en heeft bovendien een vooralsnog wat experimenteel karakter.
Dat wil niet zeggen dat de samenwerking niet betrekking zou kunnen hebben op de centrale thema's waar de onderwijsinstellingen intern mee bezig zijn. Integendeel, zaken als competentiegericht leren, loopbaanontwikkeling en individuele leerroutes, lenen zich bij uitstek om vanuit een perspectief van de leerling/student te benaderen. Daarvoor is het noodzakelijk om de blik niet te beperken tot de grenzen van de eigen school. Eén van de belangrijke uitdagingen voor de samenwerking in de netwerken ligt in het verbinden van de aansluitingsthema's met de (interne) onderwijsvernieuwingsthema's van de scholen. Docenten, coördinatoren en midden-management kunnen daaraan bijdragen, maar een hoofdtaak is daar weggelegd voor de besturen en directies van de scholen in de regio. Zij kunnen de netwerken een belangrijke inhoudelijke impuls geven (vgl. de *Denktank*), die de kwaliteit van de samenwerking ten goede zal komen.

Samenwerking Aansluitingsnetwerk Almelo

De Almelose samenwerking is ontstaan uit de gezamenlijke wens om het vmbo levensvatbaar en aantrekkelijk te maken. Inmiddels is het duidelijk dat het realiseren van de doorlopende leerlijnen een kwestie is van de lange adem en dat er, afhankelijk van lokale en landelijke ontwikkelingen, soms wat sneller kan worden opgetrokken en soms wat langzamer. Voorbeeld dat het wat sneller kan: het vrijkomen van de Impulsgelden. Voorbeeld dat het wat langzamer moet: de gezamenlijke ontwikkeling van Praktische Sector Oriëntatie (PSO) in het vmbo. Het inzicht van tempodifferentiaties biedt mogelijkheden om de samenwerking voort te zetten, zonder de langzaamste ontwikkeling het tempo en de werksfeer te laten bepalen.

Over het algemeen is er volgens betrokkenen sprake van een open communicatie tussen de scholen in de Stuurgroep, de projectgroep en in de diverse werkgroepen. Ook hier ervaart men echter de moeite om tot resultaten op bredere schaal te komen. Het uitvoeren van gemaakt afspraken in de eigen onderwijsinstellingen loopt soms minder voortvarend dan gehoopt.

Spanningsvelden

Eén van de oorzaken die men daarvoor aanwijst is de concurrentie tussen scholen. De gemeenschappelijkheid die er bij aanvang van het netwerk was, is in de afgelopen jaren onder druk komen te staan; met name op momenten dat de ene of andere school voorrang gaf aan het eigen schoolbelang en minder aan het gemeenschappelijke belang. Het spanningsveld van (mogelijke) concurrentie en conflicterende belangen lijkt een hier en daar tot een vorm van 'zelfcensuur' te leiden. Het lijkt er op dat er binnen het netwerk op voorhand geen activiteiten zijn doorgezet die mogelijkerwijs tot spanning aanleiding geven. Illustratief is wellicht de gang van zaken in de werkgroep loopbaanoriëntatie en beroepskeuzebegeleiding in het afgelopen jaar. In plaats van de ruimte te benutten die er was om met voorstellen ten aanzien van PSO te komen, heeft de werkgroep op voorhand geen voorstellen willen doen die de samenwerking mogelijkerwijs onder druk zouden kunnen zetten. Dit conflictmijdend gedrag drukt een stempel op de keuze van aansluitingsthema en –activiteiten.

LinX

LinX behartigt in strategisch en tactisch opzicht zowel de doorstroom en de loopbaanbegeleiding van het voortgezet onderwijs naar het hbo en wo, als ook die van het mbo naar het hbo. Het blijkt dat het bestuurlijk platform goede bijdragen levert aan de condities die in de scholen vervuld moeten worden om samenwerking succesvol te doen zijn. Het door LinX geadopteerde gecombineerde leerjaar in het mbo-hbo is een voorbeeld van vergaande samenwerking. In de komende periode zal blijken in welke mate LinX nu een rol kan spelen in het verder verbreiden van de vhbo-leerweg naar andere opleidingen.
Eén van aandachtspunten in de samenwerking mbo-hbo is de verschillende organisatiestructuur. Het mbo, opgebouwd in units waarin de opleidingen verzameld zijn, vindt het moeilijk regelmatig contact te onderhouden met een groot aantal verschillende hbo-opleidingen die afzonderlijk opereren. Een van de aspecten daarin is ook de geografische breedheid van de LinX-regio; het gaat om drie grote roc's en 5 hogescholen. Ook de sectorbreedheid van LinX is opvallend. Niettemin wordt het als zeer waardevol ervaren dat het voortgezet onderwijs (met name de 2e fase daarin) met het Bve-veld en het hoger onderwijs in het samenwerkingsverband LinX participeren, juist nu de Beroepskolom in onderwijskundige zin steeds meer betekenis krijgt.

Net als in andere regio's lijkt de doorstroom mbo-hbo een andere prioriteit te hebben dan de doorstroom vmbo-mbo (voor de roc's) en de doorstroom vo-hbo (voor de hogescholen). Naast de hiervoor genoemde oorzaken is het zo dat de onderwijsinstellingen - vanzelfsprekend - de meeste aandacht schenken aan hun belangrijkste instroomkanalen.

4.2 Resultaten, faal- en succesfactoren

De samenwerking rondom aansluitingsthema's in de beroepskolom in Twente is redelijk ver ontwikkeld. De aansluitingsnetwerken vmbo-mbo en het platform LinX (mbo-hbo) spelen een belangrijke rol in de afstemming.

Voor de beide aansluitingsnetwerken Zuid-Oost en Almelo geldt dat zij – net als elders in het land – sterk leunen op de roc's in de regio, maar tegelijkertijd valt op dat de netwerken minder sterk gedomineerd worden door één partij en niet worden gekenmerkt door centrale sturing. Er is geen duidelijke centrale aanjager. Het netwerk heeft een sterk bottom-up karakter, wat ook wordt benadrukt door de subregionale invulling. In termen van succes- en belemmerende factoren ligt daarin ook een sterkte en zwakte. Sterk is de bereidheid van partijen om uit eigen wil te participeren en het netwerk te willen dragen. Het zijn de onderwijsinstellingen zelf die het netwerk in gang houden.
Een zwakte is de kwetsbaarheid voor de geschetste 'zelfcensuur', het moeilijk kunnen agenderen van kernthema's in de aansluitingsproblematiek en onderwijsvernieuwing.

De verdeeldheid in twee subregionale netwerken hoeft niet direct een nadeel te zijn, mits er een aanvullende regionale 'paraplu' kan worden ontwikkeld. Het is evident dat afstemming op regionaal niveau noodzakelijk is. Voorbeelden rondom voorlichtingsactiviteiten, portfolio-ontwikkeling en programmatische afstemming laten dat duidelijk zien. Nu de verschillende 'polen' in de regio (stedendriehoek Almelo-Hengelo-Enschede, twee roc's) elkaar naderen, staat de mogelijkheid open om regionaal het Twente Platform nieuw leven in te blazen. Wellicht dat juist dat niveau benut kan worden om de aanpak op verschillende aansluitingsthema's te verdiepen. Het spanningsveld tussen centrale sturing en stuwing en decentrale inbedding laat zich niet fundamenteel oplossen. Het zal zaak zijn een telkens nieuwe balans te vinden.

In één van de projectplannen van de netwerken formuleerde men het streven om te komen tot een '*vanzelfsprekende infrastructuur'*, waarvoor vmbo- en mbo-docenten elkaar gemakkelijker zouden opzoeken en ontmoeten. De term vanzelfsprekende infrastructuur drukt heel goed uit wat een hoger niveau van samenwerking kan inhouden. Typerend voor de netwerken is de – soms nog aarzelende – uitwisseling tussen docenten van het vmbo en mbo. Het verder en met nog meer verve bouwen aan die infrastructuur van contacten is een belangrijke succesvoorwaarde voor de samenwerking. Uiteindelijk is de *infrastructuur* van samenwerking belangrijker dan de - immers telkens veranderende en vernieuwende - *inhoud* van samenwerking.

De sectorgebonden netwerken dragen wezenlijk bij aan de samenwerking tussen vmbo, mbo en hbo. De accenten zijn verschillend. Binnen de Techniek bestaat een sterke preoccupatie met de instroombevordering. Daarbij wordt soms op een goede manier aansluiting gezocht bij ontwikkelingen als het competentiegericht leren. Veel vernieuwingen in het technisch onderwijs zijn op die leest geschoeid. Andere keren lijken de inspanningen op meer gespannen voet te staan met het idee van competentieontwikkeling. Het lijkt op den duur verstandiger om promotie en meer objectieve voorlichting van elkaar te scheiden en om een meer geïndividualiseerde aanpak van loopbaanadvisering te kiezen.

In veel van de netwerken onderwijs-arbeid speelt het vmbo nog geen (volwaardige) rol. In de eerste plaats ligt dat aan het vmbo zelf: er is tamelijk weinig contact met (of interesse in) het bedrijfsleven en het vmbo is vergeleken met het mbo erg versnipperd. Het ontbreekt aan een duidelijk regionaal of subregionaal aanspreekpunt. Aan de andere kant zouden, juist met het oog op de aansluitingsproblematiek, de mbo-opleidingen een actieve rol kunnen spelen bij het introduceren van de vmbo-scholen in de sectorale netwerken. Dat zou bijvoorbeeld kunnen waar het gaat om de werving van stageplaatsen. Door de betrokkenheid van het vmbo te vergroten kan de betekenis van de sectorale netwerken voor de aansluitingsthema's worden vergroot. Het verbinden van sectorale netwerken met de beide aansluitingsnetwerken in Zuid-Oost en Almelo kan daartoe eveneens bijdragen.

Voor het LinX-platform blijft de uitdaging om de regionale en sectorale breedheid goed te beheren. Voor wat betreft de Beroepskolom zijn de initiatieven rond de Geïntegreerde Longitudinale Leerweg, de afstemming van de loopbaanbegeleiding, de eerste ervaringen met gezamenlijke mbo-hbo-assessments, en de eerste aanzetten tot een goede beeldvorming van de gehele beroepskolom als beloftevol te benoemen. De relatie onderwijs-arbeid is binnen LinX (nog) niet aan de orde.